

سوال

می‌خواهم فرزندم را نامگذاری کنم؛ آداب شرعی نامگذاری فرزند چیست؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

بدون شک مسأله‌ی نام از مسائل مهم در زندگی مردم است چرا که نام، عنوان و تابلوی شخص و آدرس او و یک چیزی ضروری برای ایجاد تفاهم و ارتباط متقابل است. نام، زینت شخص و نشانه‌ای است که در دنیا و آخرت با آن صدا زده می‌شود و اشاره‌ای است به دین او و اینکه وی از اهل دینداری است و نزد مردم نیز اعتبارها و نشانه‌های خود را دارد، مانند لباس که اگر خیلی کوتاه باشد زشت و است و اگر خیلی بلند باشد نیز زشت و نامناسب.

اصل در نام‌ها اباحه و جواز است، جز آنکه برخی ممنوعیت‌های شرعی وجود دارد که باید در هنگام نام نهادن از آن دوری کرد، از جمله:

- اشاره به بندگی غیر الله، چه آن غیر الله پیامبر باشد یا از ملائکه و بنده‌ی کسی جز الله دانستن مطلقاً جایز نیست. از این نام‌های ناجایز: عبدالرسول، عبدالنبی، عبدالامیر و دیگر نام‌هایی است که نشانه‌ی بندگی یا ذلت برای غیر الله عزوجل است.

این نام‌ها را باید تغییر داد. صحابی جلیل عبدالرحمن بن عوف - رضی الله عنه - می‌گوید: نام من عبد عمرو - و در روایتی عبد الکعبه - بود؛ وقتی اسلام آوردم رسول الله - صلی الله علیه وسلم - مرا عبدالرحمن نام نهاد. به روایت حاکم (۳/۳۰۶). حاکم آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است.

- نام‌گذاری به نام‌هایی که الله تبارک و تعالی آن را خاص خود دانسته است، مانند آنکه کسی خود را خالق یا رازق یا رب یا رحمان یا مانند این نام‌هایی بنامد که مختص الله عزوجل است یا نام‌هایی که نمی‌توان جز بر الله عزوجل صدق داشته باشد مانند ملک الملوک (شاهنشاه) یا قاهر یا مانند آن. نهادن اینگونه نام‌ها حرام است و تغییرش واجب. الله عزوجل می‌فرماید:

هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا [مریم: ۶۵]

(آیا برای او هم‌نامی می‌شناسی؟)

نامگذاری از نام‌های مخصوص کافران که تنها دال بر آنان است نه غیر آنان (یعنی نام مشترک بین مسلمانان و کافران نباشد) مانند عبدالمسیح، پطرس، جرجس و مانند آن که دال بر ملت کفر است.

- گذاشتن نام‌های بت‌ها یا دیگر طاغوت‌هایی که به جای الله پرستش می‌شوند، مانند گذاشتن نام شیطان یا مانند آن.

همه‌ی نام‌هایی که ذکر شد نامگذاری به آن جایز نیست و حرام است و کسی که چنین نامی بر فرزندش گذاشته یا برایش چنین نامی انتخاب کرده‌اند باید آن را تغییر دهد.

- گذاشتن نامی که باعث تنفر می‌شود یا معنایی زشت دارد و جلب تمسخر می‌کند مکروه و ناپسند است، چنانکه مخالف راه و روش پیامبر - صلی الله علیه وسلم - است که امر به نام نیکو نهادن کرده است. نام‌هایی مانند حرب (جنگ)، رشاش، هیام که نام بیماری مخصوص شتران است و مانند آن که زشت است و نیکو نیست.

- گذاشتن نام‌هایی که معانی شهوانی دارد جایز نیست. چنین نام‌هایی معمولاً در بین دختران شایع است مانند اسم‌هایی که شامل اوصافی جنسی یا شهوانی است.

- مکروه است که نام فاسقان و ترانه خوانان و هنرپیشه‌های بدکار و مانند آن را به عمد بر فرزند خود گذاشت. اما اگر نامشان نیکو است به سبب معنای خوب آن نه به سبب شبیه ساختن خود با آنان یا تقلیدشان جایز است.

- نام‌هایی که معنایش دال بر گناه است مانند سارق و ظالم، یا نهادن نام‌های فراعنه و ستمکاران مانند فرعون و هامان و قارون مکروه است.

- نام‌های حیواناتی که صفت خوبی ندارند مانند الاغ و سگ و میمون و مانند آن مکروه است.

- نامگذاری به نام‌ها یا صفاتِ مضاف به دین یا مضاف به اسلام مکروه است. نام‌هایی مانند نورالدین، شمس الدین، نور الاسلام، شمس الاسلام، چرا که شامل تعریف و تمجیدی بالاتر از حق شخص است. علمای سلف نیز ملقب کردندشان به این القاب را نمی‌پسندیدند. امام نووی - رحمه الله - اینکه او را محیی الدین لقب داده بودند دوست نداشت و همینطور شیخ الاسلام ابن تیمیه لقب تقی الدین را که بر وی گذاشته بودند دوست نداشت و می‌گفت: اما خانواده‌ام این لقب را بر من گذاشتند و مشهور شد.

- اضافه به نام الله - به جز کلمه‌ی عبد - مکروه است، مانند حسب الله و رحمت الله و مانند آن. همینطور اضافه به لفظ رسول.

- همینطور گذاشتن نام ملائکه و همینطور نام سوره‌های قرآن مانند طه و یاسین و مانند آن. این نام‌ها از حروف مقطعه است و نه از نام‌های پیامبر صلی الله علیه وسلم. نگا: تحفة المودود ابن قیم رحمه الله (۱۰۹).

نهادن این نام‌ها مکروه است اما کسی که خانواده‌اش اینگونه نام‌ها را بر وی گذاشته‌اند و بزرگ شده و مردم او را اینگونه می‌شناسند و تغییرش سخت است، واجب نیست که نامش را عوض کند.

مراتب نام‌ها بر حسب بهتر بودن بر چهار دسته است:

مرتبه‌ی نخست: نام‌های عبدالله و عبدالرحمن چرا که در روایت صحیح از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - آمده که فرمودند: **محبوب‌ترین نام‌ها نزد الله عبدالله و عبدالرحمن است** به روایت مسلم (۱۳۹۸).

مرتبه‌ی دوم:

دیگر نام‌هایی که شامل بندگی الله باشد مانند: عبدالعزيز و عبدالرحیم و عبدالملک و عبدالاله و عبدالسلام و دیگر نام‌هایی که بیانگر بندگی برای الله عزوجل است.

مرتبه‌ی سوم: نام‌های پیامبران و مرسلین علیهم الصلاة والسلام که بی‌شک بهترین و سرور آنان پیامبر ما محمد - صلی الله علیه وسلم - است که احمد نیز یکی از نام‌های اوست، سپس نام پیامبران اولوالعزم یعنی ابراهیم و موسی و عیسی و نوح علیهم الصلاة والسلام، سپس دیگر پیامبر که درود و سلام الله بر آنان باد.

مرتبه‌ی چهارم: نام‌های بندگان صالح الله و در راس آنان صحابه‌ی گرامی که مستحب است از روی اقتدای به آنان و طلب رفعت درجات به نام‌های آنان نامگذاری شود.

مرتبه‌ی پنجم: هر نام نیکی که معنای خوب و زیبایی داشته باشد.

مواردی که باید در هنگام نامگذاری فرزندان به آن توجه کرد:

۱- این را بدانیم که این نام در طول زندگی فرزند با او خواهد بود و چه بسا جاهایی باعث اذیت و یا شرمندگی او شود و این باعث شود نسبت به پدر یا مادرش یا کسی که این نام را بر وی گذاشته حس بدی پیدا کند.

۲- هنگامی بررسی نام‌ها برای انتخاب یکی از آنها، باید همه‌ی جنبه‌ها را بررسی کرد، هم ذات خود اسم را در نظر گرفت و هم اینکه بررسی کرد این نام برای او در کودکی و جوانی و پیری مناسب باشد و همینطور مناسبت این نام برای کنیه (مثلاً ابومریم یا ابومحمد که در میان عرب مرسوم است که پدر به نام فرزندش یا فرزند به نام پدرش کنیه‌ای اختیار می‌کند مانند ابن عباس) و میزان هماهنگی آن با نام پدر.

۳- نامگذاری حق مشروع پدر است زیرا فرزند به او منتسب می‌شود اما مستحب است که پدر، مادر را نیز در امر نامگذاری شرکت دهد و رای او را اگر مناسب است در نظر بگیرد و او را خشنود سازد.

۴- فرزند را باید به پدر نسبت داد حتی اگر پدر درگذشته یا پدر و مادر از هم جدا شده باشند و حتی اگر پدر به فرزندش اهمیت نداده و آنان را ترک گفته و مطلقاً نسبت دادن فرزند به غیر پدر حرام است مگر در یک حالت که فرزندی از زنا باشد که در این صورت به مادرش نسبت داده می‌شود [زیرا اسلام زنا را به عنوان عامل تولد فرزند به رسمیت نمی‌شناسد و فرزند زنا را فرزند پدرش نمی‌داند] و در این حالت، فرزند به پدرش منتسب نمی‌شود.